

БАГАТОГРАННІСТЬ ПРОЦЕСУ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Городинський С.І.

Буковинський державний медичний університет

У статті подано аналіз сучасного стану професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації, яка є проблемою для кожної цивілізованої країни. Актуальність належної підготовки висококваліфікованого спеціаліста з фізичної реабілітації обґрунтовується широким спектром контингентів населення, з якими йому доведеться працювати. Відповідно весь навчальний та практичний процес має поєднувати в собі цілу лавину інформації. Автор намагається наголосити саме на значущості практичної сторони підготовки фізичного реабілітолога. Розмежовує педагогічну та виробничу практики, розкриває їх суть та завдання.

Ключові слова: фізична реабілітація, навчальний процес, професійна підготовка, педагогічна та виробничі практики.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку професійної вищої школи основною ідеєю концепції вищої освіти є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної й професійної мобільності.

Стан в Україні, як і у більшості країн світу характеризується прогресивним зниженням суспільного здоров'я нації як інтегративного показника фізичного, психічного здоров'я громадян. Запроваджена наприкінці ХХ ст. фізично-реабілітаційна освіта спрямована на підготовку кадрів із метою подолання кризи здоров'я в країні. Причиною змін в оновленні підходів до проблем здоров'я і реконструкції існуючих видів оздоровчої освіти стала соціально-політична й економіко-демографічна криза, що спричиняє перевищення вимирання населення над його народжуваністю, зниження фізичної та духовної якості людського генофонду.

Українське суспільство вже давно потребує фахівців даної спеціальності. На це вказує цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», де мова йде про потребу використання кадрового потенціалу у функціонально оздоровчій сфері. Підвищення якості підготовки спеціалістів через впровадження сучасних наукових досягнень має перспективи розвитку цієї галузі [2, с. 13].

Аналіз досліджень показує, що багато аспектів фізичної реабілітації стосуються збереження здоров'я і сприяють цьому. Спектр функціональних обов'язків фахівця фізичної реабілітації дуже широкий та включає такі, як: обстеження пацієнтів із метою виявлення рухових дисфункцій і визначення рухового потенціалу, розробка й виконання індивідуального плану фізичної реабілітації у співпраці з іншими фахівцями (лікарями, соціальними працівниками, психологами, вчителями, тренерами) та клієнтом, організація роботи з профілактики захворювань клієнтів, допомога їм в оволодінні основами культури здоров'я і формування здорового способу життя; забезпечення соціального захисту прав громадян в питаннях охорони здоров'я та ін. Відповідно вивчаючи медико-біологічні та соціально-психологічні науки фахівець з фізичної реабілітації повинен мати глибокі знання про засоби та методи відновлення частково або повністю втрачених функцій організму.

Це вимагає від вищих навчальних закладів удосконалення навчально-виховного процесу, формування у студентів активності й самостійності, готовності до самоосвіти й самовдосконалення, підвищення фахової майстерності, освоєння нових форм, методів і прийомів професійної діяльності [4, с. 52].

Підготовка фахівців з фізичної реабілітації є проблемою і державної ваги для кожної цивілізованої країни. Останнє впливає з самого трактування поняття «Фізична реабілітація» як процесу відновлення частково чи повністю втрачених функцій організму людини засобами немедикаментозної корекції, основним з яких є вплив на рухову сферу

Актуальність проблеми підготовки фахівців з фізичної реабілітації визначається необхідністю подальшого розвитку напрямку навчання «Здоров'я людини» з метою зміцнення здоров'я населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми та на які опирається автор. Вивчення питань формування професійної компетентності фахівців фізичної реабілітації стає одним з актуальних напрямків між-дисциплінарних досліджень як у нашій країні, так і за кордоном. Методологічні і теоретичні аспекти розвитку професійної підготовки особистості досліджували в своїх працях науковці Л. Ващенко, Р. Вдовиченко, О. Гура, Е. Зеєр, Н. Кічук, Л. Карпова, О. Локшина, О. Овчарук, А. Павлова, Л. Парашенко, О. Правдіна, А. Семенова, Т. Шаргун та ін.

Зокрема, розроблено понятійний апарат підготовки фахівців з фізичної реабілітації (О. Вацеба, Г. Верич, Т. Круцевич, В. Мухін, В. Мурза, С. Попов, Є. Приступа); висвітлено загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах (Н. Белікова, А. Герцик, Т. Д'яченко, В. Кукса, О. Міхенко, Л. Суценко); конкретизовано окремі аспекти медичної і соціальної реабілітації та реабілітології осіб з обмеженнями життєдіяльності (І. Мисула, Л. Вакуленко, Л. Левицька, В. Лобода, Г. Прилуцька, А. Шевцов, М. Чайковський) [6, с. 53].

Разом з тим, результати аналізу педагогічної літератури свідчать, що в теорії професійної освіти цілісний підхід до розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації відсутній, незважаючи на вивчення окремих аспектів їх професійної підготовки (Г.М.Бойко, Ю.О.Лянной, М.М.Окса та ін.). Отже, наразі є актуальною проблема вдосконалення змісту, структури, форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців реабілітаційно-оздоровчої сфери, визначення організаційно-педагогічних умов підвищення ефективності формування їх професійної компетентності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Але сьогодні процес підготовки фахівців фізичної реабілітації потребує подальшого вдосконалення. Водночас, не вироблено загальної концепції практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, недостатньо відображенні питання змісту їх підготовки до професійної діяльності. Разом з тим, саме завдяки практичній частині навчального процесу може сформуватися фахівець з новими ідеями, стратегічними професійними планами, фахівець, підготовлений до здійснення оздоровчої діяльності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення основних аспектів якісної підготовки фахівців фізичної реабілітації до роботи у сучасному суспільстві; розкрити особливості організації практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності; виявити напрями поліпшення умов проведення практик та підвищення рівня готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Якісне оновлення системи вищої освіти підвищує вимоги з боку суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, котрі повинні вміти розробляти і впроваджувати систему дієвої просвіти населення щодо активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя, підняття престижу здоров'я людини; використовувати традиційні і нетрадиційні методи відновлення здоров'я; залучати громадян до активних занять фізичною культурою для підвищення рівня рухової активності до оптимальних показників з метою відновлення та збереження здоров'я і продовження активного довголіття.

Провідна ідея дослідження заснована на розумінні процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до оздоровчої діяльності як складної динамічної системи, яка забезпечує формування компетентного фахівця нової генерації, підготовленого для здійснення здоров'язбережувальної діяльності та конкурентноздатного на ринку оздоровчо-реабілітаційних послуг [1, с. 12]. Тому важливим етапом процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності є організація практичної роботи.

Актуальність належної підготовки висококваліфікованого фахівця з фізичної реабілітації обґрунтовується широким спектром контингентів населення, з якими йому доведеться працювати. Фахівцю, що отримує підготовку з фізичної реабілітації, потрібно враховувати швидкий темп розвитку інформаційних та медичних технологій, на які спирається майбутній спеціаліст.

Враховуючи, що кінцевою метою навчання є оволодіння всіма аспектами реабілітації з акцентом на фізичних засобах, важливо усвідомити широкий діапазон необхідних предметів та дисциплін. Важливу роль у навчанні професійно-орієнтованих дисциплін у фаховій підготовці майбутніх фізичних реабілітологів мають саме міжпредметні зв'язки, які формують готовність майбутніх реабілітологів до професійної діяльності.

Підготовка високоякісних спеціалістів з фізичної реабілітації має основні напрями, які відповідають напрямам фізичної реабілітації. Завдяки своїй багатогранності професія реабітолога може бути використана дуже широко, зокрема спеціалістами нетрадиційної та немедикаментозної медицини і, звичайно, фізичного напрямку.

Як було встановлено, фізична реабілітація як спосіб відновлення здоров'я і функціональних можливостей людини, почала формуватися в Україні порівняно недавно – у кінці минулого століття й тому перебуває ще на стадії становлення. На актуальність і своєчасність формування цього напрямку як самостійної дисципліни вказують не тільки її глибокі корені в нетрадиційній медицині, різних системах фізичного виховання (Сокольський рух, система «Пласт», система виховання запорізьких козаків тощо), але й інтенсивний розвиток у багатьох країнах світу, де людину розглядають як основну цінність суспільства, що формує запит висококваліфікованих спеціалістів-реабітологів, з'являються реабілітаційні центри, де під наглядом спеціалістів здійснюється відновлення здоров'я пацієнтів після травм, унаслідок виснаження фізичного і морального здоров'я, психологічних розладів та ін. [7, с. 113].

Все вищесказане дозволяє говорити про те, що випускник за фахом фізичний реабітолог має бути повністю підготовленим до роботи з профілактики і реабілітації різних захворювань, що вкрай важливо для населення України.

Аналіз робочих програм показує, що студенти за період навчання у вузах проходять підготовку за циклами гуманітарних, соціально-економічних і професійно-орієнтованих дисциплін, куди входять медико-біологічні (анатомія, фізіологія людини, біохімія, основи патології, спортивна морфологія, динамічна анатомія та ін.) і професійних (різні види масажу, лікувальної фізкультури тощо). Враховуючи, що фахівці цієї спеціальності вивчають різні реабілітаційні дисципліни (теорія і методика фізичної культури, адаптивна фізична культура), основи приватної реабілітації, фізичну реабілітацію в неврології, при соматичних захворюваннях, опорно-рухового апарату, засоби дослідження у фізичній реабілітації, проходять курси, необхідні для формування знань, умінь і навичок з фізичної культури (оздоровчий біг, гімнастика, туризм, фізична рекреація, клінічна психологія, вони достатньою мірою підготовлені теоретично і практично.

Сучасна підготовка майбутнього реабітолога поряд з вивченням основ анатомії, фізіології потребує ще й знання етіології, патогенезу, клініки різних захворювань. Робочі програми передбачають обов'язкове оволодіння різними методами їх лікування та відновлення здоров'я, зокрема й підготовки спеціаліста-реабітолога в галузі фізіотерапії.

Наукові дослідження оцінки ефективності використання реабілітаційних методів показали, що правильно складена програма реабілітації може повернути до активного життя більше ніж 50% пацієнтів [3].

Розвиток професійного мислення повинен стати складовою фізично-реабілітаційної освіти, оскільки завдяки йому значно підвищується якість підготовки майбутнього фахівця. Здатності опанувати професійні знання і навички, валеогенно мислити, діяти на рівні сучасних технологій відновлення здоров'я до оптимального рівня та виховання творчої особистості студента є можливими лише за наявності відповідної навчальної програми, чіткої організації й управління, які здатні реалізувати компетентні викладачі – спеціалісти нової оздоровчої орієнтації. Ознака конкурентоспроможності є вирішальною при визначенні якості навчання, або, іншими словами, успішності студента з фахової точки зору.

Поряд зі знаннями, набутими в період теоретичного навчання у вищому навчальному закладі, в процесі практики студенти також набувають знання, джерелом яких є їх власна діяльність, тобто

емпіричні, практичні знання, почерпнуті із особистого досвіду [2, с. 4].

При організації і проведенні практик доречним є те, що практики повинні: носити активний характер; бути наскрізними і ґрунтуватися на засвоєнні теоретичних понять дисциплін блоку професійної підготовки для спеціальності «Фізична реабілітація»; передбачати формування і розвиток всіх структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності.

Педагогічна практика для майбутніх фахівців з фізичної реабілітації (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», 4 курс) є важливою частиною їх професійної підготовки, в процесі якої здійснюється перевірка теоретичних знань і практичної підготовленості до роботи у даній сфері. Вона проводиться в умовах, максимально наближених до умов професійної діяльності на базах спеціалізованих реабілітаційних закладів: центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу та навчально-реабілітаційного центру.

Метою даної практики є – оволодіння спеціальними методичними та організаційно-практичними навичками застосування фізичних вправ, масажу та природних чинників для відновлення здоров'я, загального оздоровлення та покращення якості життя дітей з особливими потребами та дітей з ослабленим здоров'ям дошкільного та шкільного віку; формування у студентів позитивного ставлення до професійної діяльності.

У цілому, педагогічна практика носить комплексний характер і направлена на закріплення та реалізацію знань і практичних умінь в галузі здоров'язбереження безпосередньо під час оздоровчо-педагогічного процесу в дошкільних і середніх спеціалізованих навчальних закладах.

Виробнича практика студентів, яку вони проходять під час навчання в магістратурі, покликана максимально підготувати майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до практичної діяльності, здійснити відпрацювання професійних навичок у реабілітаційних закладах та закладах соціального захисту населення. Виробнича практика є частиною магістерської підготовки майбутніх фахівців і проводиться на базі реабілітаційних відділень лікувально-профілактичних закладів, центрів соціаль-

ної, медичної та професійної реабілітації та геріатричного пансіонату [5, с. 49].

Метою виробничої практики є формування цілісної картини майбутньої діяльності на основі оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації спеціальними управлінськими, методичними та організаційно-практичними навичками застосування засобів фізичної реабілітації у комплексному процесі відновлення, зміцнення та збереження здоров'я людини, досягнення нею оптимального фізичного стану, розширення адаптаційних резервів організму.

Подібна система організації практики студентів дозволяє сформувати у них готовність до здоров'язбережувальної діяльності в напрямку від розвитку мотивації до даного виду діяльності до формування умінь управляти цим процесом у реабілітаційних закладах та закладах соціального захисту населення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отже, однією зі складових практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, яка передбачає оволодіння студентами сучасними методами наукових досліджень, формами організації фахової діяльності, формування у них на базі одержаних знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень, є педагогічна та виробнича практики. Тільки використовуючи знання на практиці, можна достатньо міцно оволодіти ними, набути уміння використовувати їх в різних професійних ситуаціях, саме на цій основі розвивається творче мислення майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, формується творчий підхід до практичної діяльності. Поряд зі знаннями, набутими в період теоретичного навчання у вищому навчальному закладі, в процесі практики студенти також набувають знання, джерелом яких є їх власна діяльність, тобто емпіричні, практичні знання, почерпнуті із особистого досвіду [6, с. 54].

Таким чином, практика створює умови для більш глибокого осмислення майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації змісту і функцій професії, перевіряє адекватність власних професійних уявлень і своїх можливостей, та, найголовніше – оптимізує процес формування професійних умінь і навичок, необхідних для самостійної діяльності.

Список літератури:

1. Бойчук Т. В. Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців фізичної реабілітації / Т. В. Бойчук, О. С. Левандовський // Науково-практична конференція «Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітаційні СПА-технології», 29-30 квітня 2009 р. – М. Севастополь. Матеріали конф. – С 11-12.
2. Бугеря Т. М. Міжпредметні зв'язки у навчанні професійно орієнтованих дисциплін у фаховій підготовці майбутніх фізичних реабілітологів: автореф. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. М. Бугеря. – Луганськ, 2009 – 20 с.
3. Васирина М. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України [Електронний ресурс] / М. Васирина, В. Майборода // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 2. – С. 233-237. – Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/ppsv /2010_2/fil.pdf
4. Малахов В. А. Клиническая кинезология как раздел подготовки специалистов в области реабилитации / В. А. Малахов, А. Н. Завгородняя // Науково-практична конференція «Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітація СПА-технологій», 29-30 квітня 2009 р., м. Севастополь. Матеріали конф. – С. 52.
5. Марченко О. Перспективи підготовки спеціалістів з фізичної реабілітації / Марченко О. // Теорія та методика фізичного виховання та спорту. – 2008. – № 1. – С. 47-51.
6. Матрошилін О. Г. Особливості і викладання фізіотерапії студентам спеціальності «Фізична г. реабілітація» факультету фізичного виховання ДЦПУ імені Івана Франка / О. Г. Матрошилін // Науково-практична конференція І «Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітація СПА-технологій», 29-30 квітня 2009 р., м. Севастополь. Матеріали конф. – С. 53-54.
7. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – Здоров'я, нації». – К., 1988. – 48 с.
8. Яворська Л. Г. Шляхи вдосконалення навчання спеціалістів по фізичній реабілітації та подальшого: працевлаштування / Л. Г. Яворська // Науково-практична конференція «Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітація СПА-технологій», 29-30 квітня 2009 р., м. Севастополь. Матеріали конф. – С. 112-113.

Городинский С.И.

Буковинский государственный медицинский университет

МНОГОГРАННОСТЬ ПРОЦЕССА ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ

Аннотация

В статье представлен анализ современного состояния профессиональной подготовки специалистов по физической реабилитации, которая является проблемой для каждой цивилизованной страны. Актуальность надлежащей подготовки высококвалифицированного специалиста по физической реабилитации обосновывается широким спектром контингентов населения, с которыми ему придется работать. Соответственно весь учебный и практический процесс должен сочетать в себе целую лавину информации. Автор пытается подчеркнуть именно значимость практической стороны подготовки физического реабилитолога. Разграничивает педагогическую и производственную практики, раскрывает их суть и задачи.

Ключевые слова: физическая реабилитация, учебный процесс, профессиональная подготовка, педагогическая и производственная практики.

Horodynskiy S.I.

Bukovinian State Medical University

THE MANY FACETS OF THE PRACTICAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION

Summary

This paper presents an analysis of the current state of professional training in physical rehabilitation, which is a problem for all civilized countries. The relevance of proper training of highly qualified specialists in physical rehabilitation justified a broad spectrum of groups of the population, with whom he will work. The full academic and practical process should combine a deluge of information. The author tries to emphasize the importance of the practical side of training of physical rehabilitation therapist. He also distinguishes between teaching and production practices, reveals their essence and objectives.

Keywords: physical rehabilitation, educational process, training, educational and on-the-job training.

УДК 304.3:37.011.32:371.3

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

Дмитрук В.С., Ковальчук В.Я., Гребік О.В.
Луцький національний технічний університет

Важливу роль у вихованні кожної людини є відношення до власного здоров'я, здорового способу життя як до головної цінності. Формування загальної культури особистості в сучасному суспільстві виступає центральною проблемою системи освіти. Провідне місце у її вирішенні займає формування культури здорового способу життя, що є складовою її загальної культури. Формування культури здорового способу життя в студентів має свої принципові відмінності від її формування в інших соціальних верств населення в силу того, що здійснюється в навчальному процесі. Тому культура здорового способу життя студентів розглядається не як самоціль, а як необхідна умова їх успішної різнобічної діяльності.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, студенти, педагогічні умови; фізичне виховання; здоров'я.

Постановка проблеми. Відновлення державності, відродження багатого культурно-історичного досвіду та традицій національного виховання висуває проблему гармонійного фізичного і духовного розвитку молоді людини, соціалізації її як особистості. Такий стиль життєдіяльності спрямований, перш за все, на підтримку та збереження здоров'я практично здорових людей. Звичайно, саме у молодому віці повинна прищеплюватись та виховуватись мотивація до такого способу життя, розуміння його доцільності та необхідності.

Здоров'я повинне бути першою необхідністю людини, але задоволення цієї потреби носить складний, своєрідний, часто суперечливий характер і не завжди приводить до необхідного результату. Це

обумовлено різними обставинами, перш за все тим, що в нашій державі ще не виявляється в достатній мірі позитивна мотивація здоров'я, в людській природі закладена повільна реалізація зворотних зв'язків (як негативних, так і позитивних впливів на організм); здоров'я в суспільстві з недостатньо високою культурою ще не посіло належного місця в ієрархії потреб людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впровадженням практики здорового способу життя серед студентської молоді займалися наступні сучасні вчені: Амосов, Іванов, Омаров, Марчибаєва, Жанбосинова, Головін, Масляков, Коробкова, Гумельова, Купран, Черномирдин, Алекперова, Філінков, Раєвський, Дмитрієва, Цунченко, Янсон, Егліте, Озолін.